

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 3 ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

ลำดับขั้นตอนในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น 4 ระยะ ตามที่กำหนดไว้ในขั้นตอนการวิจัยรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 3 ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก ได้แก่

1.1 ผลการสังเคราะห์เอกสาร (Documentary Study)

1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบบันทึกการสัมมนา

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในระยะที่ 2 สร้างรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 3 ได้แก่

2.1 สร้างรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 3

2.2 ผลการประเมินความสอดคล้องของรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 3 ที่สร้างขึ้นโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในระยะที่ 3 ประเมินรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ได้แก่

ผลการประเมินรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ที่สร้างขึ้นโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 15 คน

4. ผลการตรวจสอบยืนยันจากสถานการณ์จริงของรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 60 คน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในระยะที่ 1

1. ผลการสังเคราะห์เอกสาร (Documentary Study)

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัย ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนของโรงเรียนขนาดเล็ก ผลปรากฏว่า

สถานศึกษาขนาดเล็กที่มีนักเรียนตั้งแต่ 120 คนลงมา ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีจำนวนมากและมีปัญหาในทุกด้านทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ หน่วยงานที่รับผิดชอบและผู้เกี่ยวข้องทุกระดับได้แสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง และหลากหลายวิธีการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็กให้สูงขึ้น จากการดำเนินงาน ของโรงเรียนขนาดเล็ก ยังต้องดำเนินงานตามภารกิจ 4 งานเหมือนโรงเรียนทั่วไปแต่ลดด้านสรุปได้ดังนี้

1.1 งานวิชาการ โรงเรียนขนาดเล็กได้ดำเนินการตามความพร้อมของโรงเรียน ดังนี้ ครูดำเนินการจัดทำหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ แผนการจัดประสบการณ์ที่สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง และหลักสูตรที่มีการบูรณาการเนื้อหาและช่วงชั้น นอกจากนั้นบางโรงเรียน ได้จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นที่เหมาะสมกับสภาพตนเองอีกด้วย การจัดการเรียนการสอนนำนวัตกรรมมาช่วย เช่น การสอนโดยใช้สื่อทางไกลผ่านดาวเทียม การสอนแบบคละชั้น การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยสอน การเรียนรวม 2-3 ชั้น ให้นักเรียนชั้นสูงกว่าช่วยสอนนักเรียนชั้นต่ำกว่า การจัดห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้โดยทำเป็นมุมการเรียนรู้ การนิเทศใช้การนิเทศภายในโดยผู้บริหารโรงเรียน เน้นแบบไม่เป็นทางการและครูผู้สอนจะเป็นผู้ประเมินผลเอง

1.2 งานบริหารทั่วไป ดำเนินการตามระเบียบกฎหมายที่กำหนด กิจกรรมต่าง ๆ จัดตามความพร้อมของโรงเรียน กิจกรรมสำคัญที่ดำเนินการ เช่น การรับนักเรียน การแก้ปัญหา นักเรียน การจัดทำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การให้บริการอาหารกลางวัน การแนะแนว การดูแลสุขภาพอนามัย การให้ทุนการศึกษา การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและกิจกรรม เสริมสร้างวินัย ประชาธิปไตยในโรงเรียน การให้บริการชุมชน ชุมชนให้ความร่วมมือกับ โรงเรียนในด้านแรงงานและสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็นในการจัดการศึกษารวมทั้งการดูแล เรื่องความปลอดภัย

1.3 งานบุคลากร โรงเรียนขนาดเล็กจะมีปัญหาด้านการขาดแคลนบุคลากรและ บุคลากรในโรงเรียนต้องรับภาระงานหลายด้าน นอกเหนือจากการสอนซึ่งเป็นงานหลัก ดังนั้น ต้องพัฒนาครูหลายรูปแบบทั้งการศึกษาดูงาน การศึกษาเอกสาร การเข้ารับการอบรม การ มอบหมายงานตามความถนัดไม่ยึดบทบาทถาวร โรงเรียนจะเน้นการอยู่ร่วมกันด้วยความ เข้าใจ

1.4 งานงบประมาณ ส่วนใหญ่จะประสบปัญหาด้านบุคลากรที่จะรองรับการ ดำเนินงานด้านนี้ ผู้บริหารจะเป็นผู้ดำเนินการเองจะมีครูช่วยบางเรื่อง และโรงเรียนได้รับการ จัดสรรงบประมาณหรือวัสดุ ครุภัณฑ์ไม่ตรงกับความต้องการและไม่เพียงพอ

โรงเรียนขนาดเล็กที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 120 คน ลงมา ส่วนใหญ่มีปัญหาที่ สำคัญ ๆ คือ

1. ปัญหาด้านการบริหารจัดการ พบว่า เกิดจากจำนวนนักเรียนลดลงซึ่ง ส่งผลต่ออัตราส่วนครูต่อนักเรียน นักเรียนต่อห้องเรียนต่ำกว่ามาตรฐาน อีกจำนวนหนึ่ง โรงเรียนตั้งอยู่ในพื้นที่มีลักษณะพิเศษ เช่น พื้นที่ห่างไกลความเจริญ ทำให้ยากลำบากต่อการ เดินทางของครูผู้สอนและการติดต่อราชการหรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง การบริหารจัดการ จะต้องใช้ทักษะที่หลากหลายเพราะมีบริบทที่แตกต่างจากโรงเรียนอื่น ๆ แต่การใช้ข้อมูล สารสนเทศ และนำผลการประเมินงาน โครงการมาใช้วางแผน ปรับปรุง พัฒนางานยังมีน้อย นอกจากนั้นการอพยพเคลื่อนย้ายประชากรวัยเรียนที่ย้ายติดตามผู้ปกครองไปรับจ้างงานต่าง พื้นที่ทำให้เกิดปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียน

2. ปัญหาด้านวิชาการพบว่า ขาดแคลนหนังสือเรียน หนังสืออ่านประกอบ แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและชุมชน เนื่องจากงบประมาณจำกัดไม่เพียงพอกับความต้องการทำ ให้ผู้เรียนไม่สามารถศึกษาหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย ครูส่วนใหญ่ขาด ทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน นักเรียนมีจำนวนน้อยในแต่ละชั้น หลักสูตรและ

แผนการจัดการเรียนรู้ไม่สอดคล้องกับบริบทส่งผลให้นักเรียนมีคุณภาพค่อนข้างต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับโรงเรียนขนาดใหญ่ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนขนาดเล็กขาดความพร้อมด้านปัจจัย เช่น ได้รับความพร้อมน้อย ขาดแคลนสื่อการเรียนการสอนและวัสดุอุปกรณ์ โดยเฉพาะสื่อเทคโนโลยีที่มีราคาแพง และสาธารณูปโภค

3. ปัญหาด้านบุคลากร ขาดแคลนบุคลากรมีครูไม่ครบชั้น สอนไม่ตรงกับสาขาวิชาเอกหรือความถนัด และครูต้องรับภาระหนัก สอนหลายระดับชั้นและหลายรายวิชา ครูสอนไม่เต็มเวลาต้องใช้เวลาส่วนหนึ่งในการทำภารกิจอื่น ขาดขวัญและกำลังใจ ตลอดจนแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน จึงทำงานได้ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร บุคลากรมีการย้ายบ่อย ทำให้เกิดความไม่ต่อเนื่องของงานที่ปฏิบัติ ขาดบุคลากรสายสนับสนุนการสอน เช่น งานธุรการ การเงินพัสดุ การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ในวิชาที่สอนและการใช้สื่อเทคโนโลยียังมีน้อย

4. ปัญหาด้านอาคารสถานที่ ได้แก่ สภาพอาคารเก่า ชำรุดทรุดโทรม เนื่องจากก่อสร้างมาเป็นเวลานาน ขาดความปลอดภัย อาคารเรียนอาคารประกอบไม่เพียงพอ กับความต้องการ ขาดวัสดุ วัสดุภัณฑ์ที่จำเป็นที่ช่วยสนับสนุนในการจัดการเรียนการสอนและการทำงาน

ปัญหาการดำเนินการของโรงเรียนขนาดเล็กนั้นมีความสำคัญ 2 ประการ คือ

1. โรงเรียนขนาดเล็กมีคุณภาพต่ำ เนื่องจากขาดความพร้อมด้านปัจจัย เช่น ครูไม่ครบชั้น ขาดแคลนสื่อและวัสดุอุปกรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อและเทคโนโลยีที่มีราคาแพงและทันสมัย

2. การลงทุนทางการศึกษาค่อนข้างสูง เมื่อเปรียบเทียบกับโรงเรียนขนาดใหญ่

จากการศึกษาสภาพการบริหารจัดการและผลที่เกิดขึ้น จากการบริหารจัดการของโรงเรียนขนาดเล็ก พบว่ามีปัญหาที่สำคัญดังนี้ คือ

1. การได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากท้องถิ่นชุมชนมีค่อนข้างน้อย เพราะโรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในชุมชนที่ห่างไกลและมีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ

2. การจัดสรรงบประมาณให้แก่โรงเรียนขนาดเล็กมีค่อนข้างจำกัดทำให้ขาดแคลนทั้งอาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องสมุด ตลอดจนสนาม สำหรับการเล่นกีฬาของนักเรียน

3. ความขาดแคลนบุคลากรที่จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ จัดการเรียนการสอนโดยมีครูไม่ครบชั้นเรียน ไม่ครบกลุ่มสาระการเรียนรู้

4. นักเรียนมีความรู้ความสามารถตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับนักเรียนของโรงเรียนขนาดกลาง โรงเรียนขนาดใหญ่ และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ

5. การลงทุนทางการศึกษาสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก จึงเป็นการลงทุนที่ค่อนข้างสูง เมื่อเทียบกับโรงเรียนขนาดกลาง โรงเรียนขนาดใหญ่ และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ลงทุนด้วยจำนวนเงินงบประมาณที่เท่ากันแต่ตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียนที่แตกต่างกัน

6. ขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหาร โรงเรียนและครูในโรงเรียนขนาดเล็กจะด้อยกว่าในโรงเรียนขนาดกลาง โรงเรียนขนาดใหญ่ และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ

จากสภาพปัญหาดังกล่าวจึงเป็นประเด็นท้าทายสำคัญ กล่าวคือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 3 มีโรงเรียนขนาดเล็กมากถึง 101 โรงเรียน จากจำนวนโรงเรียนทั้งหมด 218 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 53.67 และมีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปี อันเป็นผลมาจากอัตราการเกิดลดลง และความนิยมของผู้ปกครองที่ต้องการส่งบุตรหลานไปโรงเรียนในเมือง และในสภาพที่เป็นจริง โรงเรียนขนาดเล็กจะมีครูไม่ครบชั้นและจบการศึกษาในวิชาเอกที่ไม่ตรงกับการสอนและการมีโรงเรียนขนาดเล็กจำนวนมากดังกล่าวจึงทำให้การจัดการศึกษาไม่สามารถสะท้อนคุณภาพได้ดีเพียงพอ ในขณะที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดจากผลการทดสอบระดับชาติ

ผู้วิจัยสรุปว่า แนวทางการแก้ปัญหาและพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กสรุปได้ 2 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. ด้านประสิทธิภาพการบริหารจัดการ จัดครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นไปตามเกณฑ์ และครบชั้นเรียน ทั้งโรงเรียนเอกเทศและโรงเรียนประเภทหลอมรวม โดยใช้รูปแบบศูนย์โรงเรียนการมีส่วนร่วมของชุมชน และการระดมทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษา

2. ด้านคุณภาพการเรียนการสอน ใช้นวัตกรรมการเรียนการสอนที่ถูกต้องเหมาะสมกับสภาพของโรงเรียน เช่น การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ การสอนเป็นทีม การใช้สื่อและอุปกรณ์ช่วยสอน การใช้สื่อการสอนทางไกลร่วมกับโครงการสอนผ่านทีวีทางไกลของโรงเรียนไกลกังวล เป็นต้น

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการเพื่อสร้างความเข้มแข็งและยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กมีหลายแนวทาง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทรัพยากรทางการบริหาร บริบทโรงเรียน และชุมชน

2. ผลการสัมมนาผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมมนาผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อทราบสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก ณ ห้องประชุม Dissertation Support Office ห้อง 1724 อาคารวิริยะ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ผู้เข้าร่วมสัมมนา ประกอบด้วย 1) ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา จำนวน 4 คน 2) ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 14 คน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก บุคลากรทางการศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศึกษานิเทศก์ และ ครูผู้สอน

ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้เสนอรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียนขนาดเล็ก ดังนี้

1. สภาพปัญหาและอุปสรรคของโรงเรียนขนาดเล็ก

1.1 นโยบายเกี่ยวกับโรงเรียนขนาดเล็กไม่ชัดเจน ไม่แน่นอน เปลี่ยนแปลงบ่อยเมื่อ มีการเปลี่ยนผู้บริหารระดับสูง นโยบายขาดความต่อเนื่องขาดการสนับสนุนอย่างจริงจังของหน่วยงานที่รับผิดชอบ ขาดการประสานงานที่ดีระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ระดับปฏิบัติ โรงเรียน และหน่วยงานที่สูงกว่าระดับ โรงเรียน จากสภาพการดำเนินงานของโรงเรียนขนาดเล็ก สรุปได้ว่าในอดีตหน่วยงานทุกระดับได้ใช้ความพยายามในการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กด้วยนวัตกรรมและรูปแบบต่าง ๆ เช่น การยุบรวมโรงเรียน การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม

1.2 ส่วนใหญ่โรงเรียนขนาดเล็กตั้งอยู่ในชนบทซึ่งผู้ปกครองมีฐานะยากจนและไปทำงานต่างถิ่นส่งผลต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลาน

1.3 การสนับสนุนงบประมาณอยู่ภายใต้ข้อจำกัด มิใช่เพียงพอที่จะเอื้อให้เกิดการพัฒนา เช่น การปรับปรุงอาคารสถานที่ การจัดหาและจัดทำสื่อการสอน และสื่อด้าน ICT

1.4 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับต่ำ และส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนที่ไม่ผ่านการประเมินรับรองมาตรฐานอีกด้วย

1.5 ครูไม่ครบชั้น ในปัจจุบัน โรงเรียนขนาดเล็กยังต้องดำเนินงานตามภารกิจเหมือนโรงเรียนทั่วไปแต่ยังคงมีปัญหาลักษณะต่อเนื่อง ได้แก่ ปัญหาด้านวิชาการ ด้านบุคลากร ด้านอาคารสถานที่ และด้านการบริหารจัดการ ซึ่งจะต้องได้รับการพัฒนาแก้ไขให้ดีขึ้นต่อไป

1.6 ครูไม่ตรงกับสาขาวิชาเอกหรือวิชาที่ถนัดและครูต้องรับภาระหนักสอนหลายระดับ หลายรายวิชา

1.7 ครูขาดขวัญและกำลังใจตลอดจนแรงจูงใจในการปฏิบัติงานจึงทำงานได้ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร บุคลากรมีการย้ายบ่อย ทำให้เกิดความไม่ต่อเนื่องของงานที่ปฏิบัติ และขาดบุคลากรสายสนับสนุนการสอน เช่น งานธุรการ การเงิน-พัสดุ

2. ความจำเป็นในการพัฒนา โรงเรียนขนาดเล็กมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น วิธีการจัดการเรียนการสอนนั้นจะต้องดำเนินการอย่างหลากหลายตามบริบทของแต่ละแห่ง เช่น การสอนแบบรวมชั้น การสอนแบบคละชั้น การสอนทางไกล การสอนแบบบูรณาการ การสอนแบบผสมผสาน และการจัดการแบบเครือข่าย

ดังนั้นควรกำหนดเป็นรูปแบบการบริหารการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนขนาดเล็กให้เป็นรูปแบบที่ชัดเจนลงไปสู่ระดับสถานศึกษาซึ่งเป็นระดับปฏิบัติ โดยเปลี่ยนจากการสั่งการจากระดับนโยบายมาเป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนขนาดเล็กสามารถพัฒนารูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เพื่อพัฒนาตนเองตามแนวทางแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และให้สถานศึกษามีคุณภาพซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนสามารถพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพ เช่น

2.1 มีผู้รับผิดชอบในระดับนโยบาย เขตพื้นที่การศึกษาควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กอย่างจริงจัง และควรให้ความสำคัญทั้งการจัดสรรงบประมาณ การจัดสรรบุคลากร ตลอดจนการสร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากรที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดเล็ก

2.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรจัดให้มีต้นแบบการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กที่ประสบความสำเร็จ เพื่อเป็นสถานที่สำหรับแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กสู่เกณฑ์มาตรฐาน

2.3 ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ควรศึกษารูปแบบการบริหารโรงเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดทิศทางและนโยบายในการพัฒนาโรงเรียน โดยดำเนินงานให้สอดคล้องกับสภาพของโรงเรียนและบริบทของชุมชน และพัฒนารูปแบบให้เหมาะสมต่อไป

3. แนวทางการพัฒนารูปแบบ

การดำเนินการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 มีขอบข่ายและภารกิจงานดังนี้การบริหารจัดการการศึกษา หมายถึง การดำเนินงานตามขอบข่ายและภารกิจการบริหารจัดการการศึกษาด้านวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการซึ่งประกอบด้วยงาน 4 ด้าน ดังนี้ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคลและการบริหารงานทั่วไป รวมทั้งผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญควรมีภาวะผู้นำ ใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้ได้รับความร่วมมือจากบุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงาน ซึ่งองค์ประกอบของรูปแบบในการดำเนินการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก ควรมีองค์ประกอบ ดังนี้

1. หลักการ
2. จุดมุ่งหมาย
3. การจัดกลไกในการดำเนินการ
4. วิธีดำเนินการ
5. การประเมินผล
6. เงื่อนไขความสำเร็จ

ผลการสร้างรูปแบบ ในระยะที่ 2 สร้างรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3

จากการรวบรวมผลการวิเคราะห์ข้อมูลระยะที่ 1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์และสร้างเป็นรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ผลการสร้างรูปแบบประกอบด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย การจัดกลไกในการดำเนินการ วิธีดำเนินการ การประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. หลักการ

1.1 การจัดการศึกษามีความสอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการและบริบทของโรงเรียน

1.2 เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

1.3 จัดการเรียนรู้แบบเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

1.4 การพึ่งตนเองในระบบการบริหารและการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน

1.5 การสร้างสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

2. จุดมุ่งหมาย

การพัฒนาให้นักเรียนเป็นคนดี เก่งและมีความสุข มีคุณธรรม จริยธรรม สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์และมีความสนใจใฝ่รู้

3. การจัดกลไกในการดำเนินการ

3.1 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.2 คณะกรรมการบริหารงานวิชาการ

3.3 จัดโครงสร้างการบริหารงานและกำหนดบทบาทหน้าที่

3.4 การประสานความร่วมมือกับภายนอก

4. วิธีดำเนินการ

4.1 เตรียมความพร้อมให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้มีส่วนร่วม

4.2 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

4.3 ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำในการบริหารการศึกษา

4.4 การบริหารจัดการแบบองค์รวม

4.5 พัฒนาครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียน

เป็นสำคัญ

4.6 พัฒนาการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการเรียนรู้และส่งเสริมการค้นคว้าด้วยตนเองให้กับผู้เรียน

4.7 จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และดูแลช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้

4.8 สร้างสมรรถนะในการเรียนรู้ให้กับนักเรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

4.9 นิเทศการจัดการเรียนการสอนแบบกัลยาณมิตร

4.10 การเผยแพร่ผลงานให้เป็นที่ประจักษ์ในหน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5. การประเมินผล

5.1 ผู้สอนเป็นผู้ประเมินเองหรือเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินตนเอง เพื่อนประเมินเพื่อน ผู้ปกครองร่วมประเมิน

5.2 ประเมินเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษาว่าส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนตามเป้าหมายหรือไม่ ผู้เรียนมีจุดพัฒนาในด้านใด

5.3 ประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย เหมาะสมกับธรรมชาติของวิชาและระดับพัฒนาการของผู้เรียน

5.4 สะท้อนสมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

6. เงื่อนไขความสำเร็จ

6.1 การยอมรับจากผู้มีส่วนร่วมทุกฝ่าย

6.2 นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

ผลการประเมินความสอดคล้องของเนื้อหาสาระของรูปแบบการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ที่สร้างขึ้นโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้วิจัยนำร่างรูปแบบมาสร้างเป็นข้อคำถามในการประเมินความสอดคล้องระหว่างรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความสอดคล้องของข้อคำถาม แล้วนำมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้องของรูปแบบที่สร้างขึ้น ดังนี้

ตารางที่ 3 ผลการประเมินค่าความสอดคล้องของเนื้อหาสาระของรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3

ที่	องค์ประกอบรูปแบบ	ระดับความคิดเห็น	
		ค่าเฉลี่ย	การแปลผล
1	หลักการ	4.85	สอดคล้องอย่างยิ่ง
2	จุดมุ่งหมาย	4.80	สอดคล้องอย่างยิ่ง
3	กลไกในการดำเนินการ	4.70	สอดคล้องอย่างยิ่ง
4	วิธีดำเนินการ	4.65	สอดคล้องอย่างยิ่ง
5	การประเมินผล	4.80	สอดคล้องอย่างยิ่ง
6	เงื่อนไขความสำเร็จ	4.75	สอดคล้องอย่างยิ่ง
รวมเฉลี่ย		4.76	สอดคล้องอย่างยิ่ง

จากตารางที่ 3 พบว่า รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 โดยภาพรวมทั้ง 6 ด้านมีความสอดคล้องอย่างยิ่ง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านหลักการ มีความสอดคล้องมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านจุดมุ่งหมาย และด้านการประเมินผล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในระยะที่ 3 ผลการประเมินรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3

การประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และประโยชน์ ในภาพรวมจำแนกตามองค์ประกอบที่กำหนด จำนวน 15 คน

ตารางที่ 4 ผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และประโยชน์ โดยภาพรวม

ที่	องค์ประกอบรูปแบบ	ความเหมาะสม		ความเป็นไปได้		ประโยชน์	
		เฉลี่ย	แปลผล	เฉลี่ย	แปลผล	เฉลี่ย	แปลผล
1	หลักการ	4.75	มากที่สุด	4.40	มาก	4.80	มากที่สุด
2	จุดมุ่งหมาย	4.68	มากที่สุด	4.30	มาก	4.80	มากที่สุด
3	กลไกในการดำเนินการ	4.77	มากที่สุด	3.84	มาก	4.75	มากที่สุด
4	วิธีดำเนินการ	4.80	มากที่สุด	3.97	มาก	4.70	มากที่สุด
5	การประเมินผล	4.77	มากที่สุด	4.50	มากที่สุด	4.88	มากที่สุด
6	เงื่อนไขความสำเร็จ	4.65	มากที่สุด	4.02	มาก	4.79	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย		4.74	มากที่สุด	4.17	มาก	4.79	มากที่สุด

จากตารางที่ 4 พบว่า องค์ประกอบด้านหลักการ ด้านจุดมุ่งหมาย ด้านกลไกในการดำเนินการ ด้านวิธีดำเนินการ ด้านการประเมินผล และด้านเงื่อนไขความสำเร็จ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 6 ด้าน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ด้านวิธีดำเนินการ รองลงมาได้แก่ ด้านกลไกในการดำเนินการและด้านการประเมินผล ด้านความเป็นไปได้มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด 1 ด้าน อีก 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก และด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ด้านการประเมินผล รองลงมาได้แก่ ด้านหลักการ ส่วนด้านความมีประโยชน์นั้น มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดทั้ง 6 ด้าน หากพิจารณาและเรียงลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการประเมินผล รองลงมาได้แก่ด้านหลักการและด้านจุดมุ่งหมาย

สรุปผลการประเมินรูปแบบของผู้ทรงคุณวุฒิ

ผลการประเมินรูปแบบของผู้ทรงคุณวุฒิจากแบบประเมิน ให้ความเหมาะสม ความเป็นไปได้และประโยชน์ของรูปแบบ จึงสรุปเป็นข้อเสนอแนะ ได้ดังนี้

1. ด้านหลักการ มีข้อเสนอแนะว่า ตามที่ผู้วิจัยได้นำเสนอนั้นครอบคลุมของรูปแบบทั้งหมด การบริหารการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนมีองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น
 - 1) การจัดการศึกษาที่มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการและบริบทของโรงเรียน
 - 2) เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
 - 3) จัดการเรียนรู้การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
 - 4) การพึ่งตนเองในระบบการบริหารและการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน
 - 5) การสร้างสถานศึกษา

ให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ ให้เน้นสนองการกระจายอำนาจที่แท้จริง ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

2. ด้านจุดมุ่งหมาย มีข้อเสนอแนะว่ามีความเหมาะสม ความเป็นไปได้และประโยชน์ เพื่อจัดการเรียนรู้แก่นักเรียน ตลอดถึงบุคลากรทั่วไปในชุมชน ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม และมีผู้เสนอแนะอีกว่า หลักการมีส่วนร่วมระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน ผู้ทรงคุณวุฒิให้ปรับคำที่อ่านแล้วเข้าใจง่าย จะช่วยให้ชาวบ้านเข้าใจประเด็นการมีส่วนร่วมมากขึ้น อันจะทำให้งานวิจัยนี้มีความสมบูรณ์มากขึ้น ผลการจัดการศึกษาที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนในทุกระดับ ทำให้สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้ ตามมาตรฐานด้านผู้เรียน เพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสาม ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 5 มาตรฐาน ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา

3. ด้านกลไกการดำเนินการ มีข้อเสนอแนะว่า มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ เพราะเน้นการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่ผู้ทรงคุณวุฒิบางท่านให้ข้อเสนอแนะว่าควรชี้แจงทำความเข้าใจการดำเนินการให้กับผู้ปกครอง ชุมชน จัดบทบาทหน้าที่ของบุคลากรที่เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน ที่สำคัญคือคณะกรรมการบริหารงานวิชาการซึ่งจะต้องมีส่วนในการจัดรูปแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสม รวมทั้งจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลาและการจัดการเรียนรู้ และเป็นหลักสูตรที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

4. ด้านวิธีดำเนินการ มีข้อเสนอแนะว่า ผู้ทรงคุณวุฒิได้ตรวจสอบแล้วเห็นว่ามีความเหมาะสม เพราะมีการกำหนดวิธีดำเนินการไว้อย่างชัดเจน การกำหนดรูปแบบวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้เลือกหลากหลายตามบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก และมีผู้ทรงคุณวุฒิบางท่านแนะนำว่าวิธีดำเนินการจัดการศึกษาของ โรงเรียนขนาดเล็ก เช่น การจัดหาเทคโนโลยี หรือหมุนเวียนครูในการสอน เกิดประโยชน์แต่ความเป็นไปได้อาจติดขัดที่งบประมาณ เป็นต้น

5. ด้านการประเมินผลรูปแบบ มีข้อเสนอแนะว่า มีความเหมาะสม และมีความเป็นไปได้ เพราะมีการออกแบบเครื่องมือที่เหมาะสมและทันสมัย รวมทั้งเป็นประโยชน์ต่อการประเมินคุณภาพของการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้องอื่น และมีผู้ทรงคุณวุฒิบางท่านเสนอแนะอีกว่า หากมีการประเมินการจัดการศึกษาควรมีคณะกรรมการประเมินเหมือนกับการประเมินคุณภาพภายใน อย่างไรก็ตามควรมีการประเมินทั้งสองประการคือประเมินรูปแบบ และประเมินการจัดการศึกษา

6. ด้านเงื่อนไขความสำเร็จ มีข้อเสนอแนะว่า มีความเหมาะสม และมีความเป็นไปได้ เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการศึกษาควรมีการระดมทรัพยากรและความร่วมมือจากชุมชนและหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ทั้งจะเป็นประโยชน์แก่นักเรียน ชุมชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องทั่วไป นั่นคือนักเรียนมีความรู้ ความสามารถและมีการพัฒนาการเรียนรู้มากขึ้นให้มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยีและมีทักษะชีวิตโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

7. ด้านอื่น ๆ ที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอแนะสิ่งที่เป็นประโยชน์ ดังนี้

7.1 รูปแบบการจัดการศึกษาควรเน้นไปที่การพัฒนาระบบการบริหาร ระบบการเรียนการสอน ความเหมาะสมของอัตรากำลัง และควรเป็นไปในรูปแบบเข้าใจง่าย นำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างชัดเจน

7.2 การจัดการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็ก ผู้บริหารควรมีภาวะผู้นำ เนื่องจากต้องทำหน้าที่หลายอย่างในการดำเนินการพัฒนาให้ประสบผลสำเร็จ

7.3 รูปแบบควรเพิ่มเติมการพัฒนาศักยภาพครูในการทำงาน การจัดการกระบวนการเรียนรู้ เป็นภารกิจสำคัญของการปฏิบัติการสอนของครู รวมทั้งหัวใจสำคัญคือ หลักสูตรสถานศึกษา

7.4 รูปแบบควรเขียนด้วยภาษาที่เรียบง่าย สั้น กระชับ ชัดเจน ไม่ต้องแปลความ

ผลการตรวจสอบยืนยันจากสถานการณ์จริงของรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3

ผลการตรวจสอบยืนยันจากสถานการณ์จริงของรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 ที่สร้างขึ้นโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 60 คน มีผลดังต่อไปนี้

ตารางที่ 5 ผลการตรวจสอบยืนยันความเหมาะสม ความเป็นไปได้และประโยชน์ของรูปแบบ
การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3

ที่	องค์ประกอบรูปแบบ	ความเหมาะสม		ความเป็นไปได้		ประโยชน์	
		เฉลี่ย	แปลผล	เฉลี่ย	แปลผล	เฉลี่ย	แปลผล
1	หลักการ	4.84	มากที่สุด	4.60	มากที่สุด	4.90	มากที่สุด
2	จุดมุ่งหมาย	4.78	มากที่สุด	4.25	มาก	4.88	มากที่สุด
3	กลไกในการดำเนินการ	4.67	มากที่สุด	3.83	มาก	4.76	มากที่สุด
4	วิธีดำเนินการ	4.85	มากที่สุด	3.94	มาก	4.82	มากที่สุด
5	การประเมินผล	4.76	มากที่สุด	4.68	มากที่สุด	4.78	มากที่สุด
6	เงื่อนไขความสำเร็จ	4.60	มากที่สุด	3.89	มาก	4.82	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย		4.75	มากที่สุด	4.20	มาก	4.83	มากที่สุด

จากตารางที่ 5 พบว่า องค์ประกอบด้านหลักการ ด้านจุดมุ่งหมาย ด้านกลไกในการดำเนินการ ด้านวิธีดำเนินการ ด้านการประเมินผล และด้านเงื่อนไขความสำเร็จ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 6 ด้าน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ด้านวิธีดำเนินการ รองลงมาได้แก่ ด้านหลักการ ด้านความเป็นไปได้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ด้านการประเมินผล รองลงมาได้แก่ ด้านหลักการ ส่วนด้านความมีประโยชน์นั้น มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดทั้ง 6 ด้าน หากพิจารณาและเรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านหลักการ รองลงมาได้แก่ ด้านจุดมุ่งหมาย

สรุปรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3

จากการศึกษาปรากฏว่ารูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3 สรุปได้ดังนี้

1. การพัฒนาอาศัยหลักการดังนี้

1.1 การจัดการศึกษามีความสอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการและบริบทของโรงเรียน

- 1.2 เน้นการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
- 1.3 จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 1.4 การพึ่งตนเองในระบบการบริหารและการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน
- 1.5 การสร้างสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้
2. จุดมุ่งหมายของรูปแบบครอบคลุม
 - การพัฒนาให้นักเรียนเป็นคนดี เก่งและมีความสุข มีคุณธรรม จริยธรรม สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์และมีความสนใจใฝ่รู้
3. การจัดกลไกในการดำเนินการ จำเป็นต้องอาศัย
 - 3.1 การมีส่วนร่วมของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 3.2 ความเข้มแข็งของคณะกรรมการบริหารงานวิชาการ
 - 3.3 การจัดโครงสร้างการบริหารงานและกำหนดบทบาทหน้าที่ให้เหมาะสมกับสภาพ ปัญหาและความต้องการของโรงเรียนและชุมชน
 - 3.4 การประสานความร่วมมือกับภายนอกในทุกภาคส่วน
4. วิธีดำเนินการในการพัฒนาคุณภาพนักเรียนของโรงเรียนขนาดเล็ก
 - 4.1 เตรียมความพร้อมให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้มีส่วนร่วม
 - 4.2 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
 - 4.3 ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำในการบริหารการศึกษา
 - 4.4 การบริหารจัดการแบบองค์รวม
 - 4.5 พัฒนาครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
 - 4.6 การจัดการเรียนการสอนเน้นให้นักเรียนได้ศึกษาในสถานการณ์จริง การเรียนรู้แบบคละชั้น และพี่สอนน้อง
 - 4.7 พัฒนาการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการเรียนรู้และส่งเสริมการค้นคว้าด้วยตนเองให้กับผู้เรียน
 - 4.8 จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และดูแลช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้
 - 4.9 สร้างสมรรถนะในการเรียนรู้ให้กับนักเรียนให้เรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

4.10 นิเทศการจัดการเรียนการสอนแบบกัลยาณมิตร

4.11 การเผยแพร่ผลงานให้เป็นที่ประจักษ์ในหน่วยงานต้นสังกัดและ
หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5. การประเมินผล

5.1 ผู้สอนเป็นผู้ประเมินเองหรือเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินตนเอง เพื่อน
ประเมินเพื่อน ผู้ปกครองร่วมประเมิน

5.2 ประเมินเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษาว่าส่งผล
ต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนตามเป้าหมายหรือไม่ ผู้เรียนมีจุดพัฒนาในด้านใด

5.3 ประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย เหมาะสมกับ
ธรรมชาติของวิชาและระดับพัฒนาการของผู้เรียน

5.4 สะท้อนสมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

6. เงื่อนไขความสำเร็จ

6.1 ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้าใจแนวทางการจัดการศึกษา

6.2 ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำ

6.3 ครูจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

6.4 นักเรียนได้รับการพัฒนาสมรรถนะในการเรียนรู้ด้วยตนเอง

6.5 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง ชุมชนและหน่วยงานที่
เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือในการดำเนินงาน